

**Priedas prie Visuomeninių organizacijų ir pilietinių judėjimų 2017 m. birželio 27 d.
Atviro laiško:**

PASTABOS DĖL STAMBULO KONVENCIJOS NUOSTATŲ PRIEŠTARAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

Stambulo Konvencijos 4 straipsnio 2 punkte įsakmiai nurodoma, kad šalys privalo nedelsdamos imtis konstitucijos ir kitų teisės aktų pataisų, kurios užtikrintų vyro ir moters lygybę (angl. tekste *Article 4 – Fundamental rights, equality and non-discrimination 2 Parties condemn all forms of discrimination against women and take, without delay, the necessary legislative and other measures to prevent it, in particular by: embodying in their national constitutions or other appropriate legislation the principle of equality between women and men and ensuring the practical realisation of this principle;*)

Konvencijos aiškinamajame rašte, kuris buvo pateiktas konferencijos Seime dalyviams, pasakyta (50 p.), kad **tikrosios** lygybės tarp moterų ir vyrų principas turi būti įtvirtintas Konstitucijos pataisoje arba nustatytas kituose teisės aktuose.

Konvencijos originalo anglų kalba 1 straipsnyje apibrėžiant Konvencijos pagrindinius tikslus nurodyta, kad šalys privalo skatinti **substancinę** vyro ir moters lygybę (angl. tekste *Article 1 – Purposes of the Convention 1 The purposes of this Convention are to: b contribute to the elimination of all forms of discrimination against women and promote substantive equality between women and men, including by empowering women*).

Taigi **tikroji** vyro ir moters lygybė aiškinamajame rašte iš tiesų reiškia **substancinę** (materialią, išreiškiančią prigimtinę ar esminę daikto dalį) lygybę. (*substantive - having independent existence;; belonging to the real nature or essential part of a thing;. <...> Law. pertaining to the rules of right which courts are called on to apply, as distinguished from rules of procedure...*(www.dictionary.com/browse/substantive).

Atsižvelgiant į tai, kad Konstitucijoje substanciniu (materialiu, esminiu, prigimtiniu) požiūriu minimi du biologiniai substanciškai skirtingi subjektai - vyras ir moteris, t. y. (Konstitucijoje neminima jų substancinė lygybė), akivaizdu, jog Konstitucija numato galimą vyro ir moters socialinių vaidmenų nesutapimą, kitais žodžiais, pateisina tradicinius vyro ir moters socialinių vaidmenų modelius, kurie nustato atskirai vyrams ir moterims labiau būdingas funkcijas, užtikrinančias šeimos narių konstruktyvų sugyvenimą. Substancinės vyro ir moters lygybės doktrina neišvengiamai reikalautų ši Konstitucijos straipsnį keisti papildant vyro ir moters prigimtines lygybės ir socialinių vaidmenų lygybės nuostatomis, kurios gali prieštarauti daugelio Lietuvos žmonių pasaulėžiūrai ir jų įsitikinimams. Keičiant konstitucinę vyro ir moters prigimties ir socialinių vaidmenų doktriną, tektų keisti ar papildyti ir kitus Konstitucijos straipsnius.

Visuomeninių organizacijų nuomone, ratifikuojant Stambulo konvenciją, reikėtų atlikti Konstitucijos I, II ir III skirsnio straipsnių papildymus ar pakeitimus:

2 straipsnis

Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai.

Komentaras. Konstitucija įtvirtina pamatines visuomenės vertybes, kurios atitinka tautos tradicijas, įsitikinimus ir pasaulėžiūrą. Konvencija imperatyviai nurodo suverenui keisti konstitucines vertybes ir jų pasaulėžiūrinę sampratą, jei tik ji yra kitokia nei konvencijoje. Akivaizdu, kad Stambulo konvenciją ratifikuoti galima tik piliečius įtikinus, jog konstitucinių vertybių keisti ar papildyti

nebūtina, o jei būtina, tai tik po to, kai, laikantis visų Konstitucijos papildymų ir keitimo procedūrų, suderinamas konvencijoje skleidžiamos pasaulėžiūros turinys su konstitucine pamatinių visuomenės vertybių doktrina.

5 straipsnis

Valdžios galias riboja Konstitucija.

Komentaras. Valdžia vadovaujasi ne tik Konstitucijoje nustatytais ribojimais, bet ir reikalavimais, kurie kyla iš tarptautinių sutarčių bei Europos Sąjungos direktyvų. Stambulo konvencijos ratifikavimas be atitinkamų Konstitucijos pakeitimų sukurtų precedentą, kad Konstitucijos pakeitimai nėra privalomi, nes valdžios galias neva riboja tarptautinės sutartys.

7 straipsnis

Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai.

Komentaras. Stambulo konvencijos ratifikavimas reikštų precedentą, kad aukštesnę teisinę galią už Konstituciją turi teisės aktai, jeigu jie inicijuoti tarptautine sutartimi.

Pažymėtina, kad valstybės, tarptautinių susitarimų narės paprastai savo konstitucijoms priskiria aukštesnę teisinę galią nei tarptautinės sutartys. Stambulo konvencija šiuo požiūriu yra ypatinga. Ji reikalauja, kad konvencijos nuostatomis būtų suteikta konstitucinė galia nepaisant suvereno valios. Teisiniu požiūriu yra tik dvi išeitys: arba Stambulo konvencijos Lietuva neratifikuoja, arba ratifikuodama ir keisdama Konstituciją (jei tai pasirodo būtina) pripažįsta tarptautinių sutarčių reikalavimų aukštesnę teisinę galią nacionalinės Konstitucijos atžvilgiu.

9 straipsnis

Svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu.

Komentaras. Jeigu nebus sprendžiama dėl Stambulo konvencijos atitikimo nacionalinei konstitucijai (bus parodyta, kad to nebūtina daryti), gali bus sukurta prielaida, kad tarptautinę sutartį įgyvendinti (ratifikuojant Stambulo Konvenciją) bus įmanoma Seimo sprendimu Seimo statute nustatyta tarptautinių sutarčių ratifikavimo tvarka. (Seimo Statuto 181 straipsnis. Tarptautinių sutarčių ratifikavimas ir denonsavimas 1. Įstatymas dėl tarptautinės sutarties ratifikavimo priimamas Seimo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, tačiau ne mažesne kaip 2/5 visų Seimo narių balsų.)

21 straipsnis

Žmogaus orumą gina įstatymas.

Komentaras. Žmogaus orumas remiasi jo asmeniniais įsitikinimais bei pasaulėžiūra ir joks teisės aktas negali to neigti ar riboti. Stambulo konvencijos ratifikavimas prieš dalies Lietuvos piliečių valią reikštų, kad šiam Konstitucijos straipsniui gali būti numatytos išimtys. Pvz., piliečių orumas, įsitikinimai ir jų pasaulėžiūra negali prieštarauti tarptautinėse sutartyse nustatyta bei Europos Sąjungoje propaguojamai pasaulėžiūrai.

22 straipsnis

Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.

Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą.

Komentaras. Įstatymų nustatyta tvarka valstybės institucijos, propaguodamos Stambulo konvencijos nuostatas, turi teisę kištis į žmogaus privatų gyvenimą, jei to reikalauja tarptautinės sutartys (pvz., į vaikų auklėjimą pagal tėvų įsitikinimus).

25 straipsnis

Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

Komentaras. Stambulo konvencija reikalauja iš piliečių atsisakyti tradicinio požiūrio į vyro ir moters socialinius vaidmenis. Pagal konvenciją žmogus neturi teisės turėti įsitikinimų ir juos laisvai reikšti, jeigu jie prieštarauja tarptautinėms sutartims.

26 straipsnis

Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma.

Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą.

Komentaras. Stambulo konvencija sukurtą precedentą, kai Valstybė turi teisę propaguoti tikėjimą, kuris išplaukia iš tarptautinėse sutartyse propaguojamos pasaulėžiūros.

38 straipsnis

Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas.

Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę.

Santuoka sudaroma laisvu vyro ir moters sutarimu.

Komentaras. Stambulo konvencija reikalauja tokių papildymų: vyras ir moteris savo prigimtimi yra lygūs. Valstybė skatina vyro ir moters socialinių vaidmenų lygybę. Galima vienos lyties asmenų santuoka ar registruota partnerystė. Vyro ir moters socialinis vaidmuo nepriklauso nuo jų biologinės lyties.

42 straipsnis

Kultūra, mokslas ir tyrinėjimai bei dėstymas yra laisvi.

Komentaras. Stambulo konvencijos ratifikavimas reikštų, kad kultūra, mokslas ir tyrinėjimai negali prieštarauti pasaulėžiūrai, įtvirtintai tarptautinėse sutartyse ir Europos Sąjungos direktyvose.

43 straipsnis

Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai.

Komentaras. Stambulo konvencija sukuria dviprasmybę: nėra aišku, ar valstybė privalo nepripažinti religinių mokymų, kurie prieštarauja kai kuriose tarptautinėse sutartyse ir Europos Sąjungos direktyvose deklaruojamai pasaulėžiūrai.

44 straipsnis

Masinės informacijos cenzūra draudžiama.

Komentaras. Cenzūra taptų įmanoma ir pateisinama, jeigu ji būtų nukreipta prieš tradicinių vyro ir moters socialinių vaidmenų propagavimą ir jeigu ji remtųsi tarptautinėse sutartyse ir Europos Sąjungos direktyvose deklaruojama pasaulėžiūra.

*Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro vardu,
Piliečių gynimo paramos fondo direktorius*

Stasys Kaušinis

